

BUZIAȘ

Sediul consiliului local: Buziaș, str.

Principală nr. 16, telefon/fax 0256/321450

Adresă pagină internet:

<http://www.primariabuzias.ro>

Coordonate:

45°38' 56" lat. N;

21°36' 27" long. E;

Repere istorice:

sec. al XIII-lea - există dovezi arheologice (resturi de clădiri, părți din conducte de apă, monumente de piatră, țigle și monede) care lasă să se presupună existența unei așezări cu ape termale care ar fi putut să o continue pe cea din perioada romană (**Ahibis**);

1321 - așezarea Buziaș (cu numele de **Kisbuzjás**) a fost menționată pentru prima dată de către Carol I al Ungariei într-o diplomă regală;

1369 - localitatea apare în documentele vremii sub numele de **Buzus** și **Bozas**;

-istoricul **Florin Medeleț** susține că Buziașul în secolul al XIV-lea „era stăpânit de fami-liile cnezilor români **Neacșu**”;

1406 - satul românesc **Silagiu** este amintit pentru prima dată în lucrarea „**Geografia medievală a Ungariei de Sud**” a lui **Millekes Bodog**, sub numele de **Zyluas**, într-un document în care se consemnează faptul că **Ștefan Himfy**, proprietar al Bozosului (Buziaș), se judecă cu **Iacob, cneaz de Zyluas** (Silagiu);

1716 - Buziașul ajunge în stăpânirea Casei de Habsburg;

-așezarea figurează în documentele vremii sub numele „**Buzieschi**”, ca fiind locuită de iobagi români;

1720 - este construită biserica ortodoxă din lemn, prin grija comunității românești buziesene;

1787 - este atestată documentar localitatea Bachova (numită așa după numele unui comisar districtual imperial, **Johann Bacho**), așezare întemeiată de germani (șvabi) la anul 1783 pe un loc din care locuitorii români s-au retras în satele învecinate și în pădurea Chevereșului;

1796-1805 - este redescoperit și valorificat zăcământul de apă minerală;

1800 - se așază în Buziaș primii evrei;

-în anul 1851 sunt estimate în jurul Buziașului 51 de familii evreiești (240 de suflete) dintre care 10 familii în Buziaș;

-în anul 1886 se construiește sinagoga;

-comunitatea evreiască se risipește după

anul 1918;

1811 - s-a deschis primul sezon balnear organizat, înființându-se **Stațiunea Balneară**;

1811-1892 - proprietara Stațiunii Balneare este **Fundația Domeniului Religionar Catolic Timiș**;

1819 - Buziașul este declarat localitate balneară;

-tratamentul se va realiza până la sfârșitul secolului al XIX-lea prin cură internă, prin consumul apei minerale;

-terapia balneară a fost fundamentată de medicul **Bela Lindenmayer**, între anii 1809-1838, și de dr. **Gheorghe Ciocârlan** (primul balneolog român) între anii 1838-1848;

-tratamentele se efectuau cu apele minerale receptate de izvoarele Mihai, Iosif, Notatoriului și Feruginoase;

1840-1850 - în Silagiu s-au așezat coloniști germani și maghiari, de meserie viticultori; -sunt plantate soiurile Cadarcă, Majarcă, Roșu bățut, Slankamenka și hibridul „Otelă”;

1856 - s-a născut la Buziaș **Radisich Jenő**, istoric de artă, director al Muzeului de Belle Arte din Budapesta (d.1917);

1882 - trupa de păpușari diletanți a familiei **Brauer-Berger** prezintă spectacole în limbile germană, maghiară și română;

-întemeietoarea trupei a fost **Ana Winkler-Brauer**, iar în anul 1929, fiica ei, **Kati Brauer-Berger**, cea care obține și brevetul de practicare a meseriei de păpușar;

-trupa Brauer întreprinde numeroase turnee în județele din vestul României Mari, activitatea teatrului de păpuși din Buziaș continuând intens și în a doua jumătate a secolului XX, dar și după Revoluție (1989);

1884 - învățătorul buziesan **Miklos Grand** (deținător al unui **Mare Premiu** la Paris pentru produsele sale apicole) publică un vast tratat de albinărit;

22-26 august 1886 - Buziașul este gazda

BUZIAȘ

celui de-al XIII-lea Congres al medicilor și naturaliștilor din Ungaria și Transilvania, la care au participat specialiști din Europa și Asia;

septembrie 1898 - împăratul austro-ungar **Franz Iosif** și moștenitorul tronului, prințul **Franz Ferdinand**, vizitează stațiunea;

12 februarie 1899 - s-a născut la Buziaș soprana **Ana Rusza Vasiliu** (d.1987);

1900 - Buziașul avea un număr de 2 847 de locuitori: 1 070 maghiari, 892 germani, 877 români și 8 sârbi;

1903 - este descoperit stratul acvifer artezian, ceea ce a permis introducerea tratamentului maladiilor cardiovasculare prin cura externă (băi în apă minerală puternic carbogazoasă încălzită);

1903-1907 - sunt forate 12 izvoare de adâncime și se construiește fabrica de îmbuteliere a apei minerale;

1892-1906 - proprietara stațiunii este familia **Ernő Schottola**, care la anul 1903 o arendează unor timișoreni, **István Huszly** și **Kimmel Koloman** (proprietaral Fabricii de lichioruri Kimmel, mai târziu baza combinatului chimic „Solventul”);

1906 - stațiunea ajunge în proprietatea familiei **Muschong**, funcționând sub denumirea de **Băile Minerale Muschong S.A. Buziaș**;

1911 - Buziașul este declarat oficial stațiune balneo-climaterică;

-parcul din Buziaș, cu o suprafață de 20 de hectare, este un parc dendrologic cu multe specii rare de copaci, cum ar fi platanul;

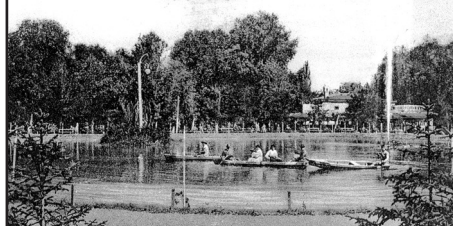

-arhitectura stațiunii este în stil turcesc și bizantin, unic în România, promenade similare se găsesc doar la Karlovy Vary (Cehia) și la Baden-Baden (Germania);

1912 - s-a născut la Buziaș **Misteh Endre**, inginer constructor hidrotehnic, proiectantul podului „Kossuth” din Budapesta;

1 decembrie 1918 - opt buzieșeni (printre

Buziaș, lac de agrement - înc. sec. XX

care protopresbiterul **Ioan Pepa** și medicul **Dimitrie Borca**) și cinci silăgeni participă ca reprezentanți ai localităților Buziaș și Silagiu la Adunarea Națională a românilor din Alba Iulia;

4.12.1918 - satul Silagiu, scria presa vremii, „avu parte de o sărbătoare națională, cum poate niciodată n-a mai fost. Anume: dl. George Muntean, înv. Nicolae Lugoșan, Nicolae Rîmneanțu, George Sîrbu, Simion Cernațu și George Borca, au luat-o de-a dreptul către Silagiu, cu dorul fierbinte ca toate cele văzute în cetatea istorică a neamului nostru (Alba Iulia, n.a.) să le împărțasească și celor de aici”;

1919 - începe să funcționeze trenulețul „Etelka” între Gara Buziaș și pavilionul central al băilor (până în anul 1972, când a fost înlocuit cu o linie de autobuz);

1923 - se introduce iluminatul electric;

1934 - în fața bisericii ortodoxe române se ridică pe locul unei vechi cruci de lemn Monumentul Eroilor, o cruce de marmură albă inscripționată astfel: „Eroilor căzuți pe câmpul de luptă 1914-1918”, în memoria celor cincizeci și cinci de buzieșeni care au pierit în timpul primului război mondial;

1936 - Buziașul avea 748 de case, „frumoase și bine îngrijite” (după Ion Lotreanu);

1939 - frații **Richter** din Bacova, reprezentanți pentru Banat ai companiei germane “Hansa” Kom. Gesellsch., erau cunoscuți în zonă pentru producția oțetului “Richter”;

11 aprilie 1943 - mai mulți localnici pătrund în sediul **Grupului Etnic German**, rup steagul național german și distrug tabloul cu fotografia lui Adolf Hitler;

1948 - Băile Minerale intră în proprietatea statului român și primesc numele de Întreprinderea Balneară Buziaș;

14 iulie 1948 - se naște la Silagiu **Nicolae Jebelean**, preot, povestitor în grai bănățean;

1955 - **Dimitrie Stan** înființează un cor care interpretează cântece în limbile română,

BUZIAȘ

maghiară și germană;

1956 - localitatea a fost declarată oraș;

29 noiembrie 1962 - se naște la Buziaș

Rodica Draghinescu, poetă, prozatoare, eseistă și traducătoare;

1986 - **Doru Simuț** publică mini-monografia „Buziaș. Mic îndreptar turistic”;

1990 - Băile Minerale intră sub administrarea S.C. TRATAMENT BALNEAR BUZIAȘ S.A., stațiune consemnată în enciclopedia savanților italieni **M. Messini** și **C.G. Lollo** „Aque minerali del mondo”, ca și în „Precis d'hydrologie” a francezului **A. Morette**);

1992-1997 - a fost construit Centrul Medical Clinic „Cristian Șerban”, inaugurat la 1.12.1997;

2001 - **Octavian Sfetcu** publică monografia „Buziaș - temelii istorice și teatrale”;

25.05.2004 - la Buziaș este inaugurat Centrul de reeducare a minorilor (120 de locuri);

26.01.2008 - la Bacova este inaugurat Centrul de Integrare Socio-Profesională pentru adulții fără adăpost;

28.03.2009 - la Bacova, Federația Caritas a Diocezei romano-catolice Timișoara deschide Centrul de zi pentru copii „**Casa Pater Berno**”;

11.10.2009 - are loc prima ediție a „**Festivalului papricașului**” cu participarea unor maeștri bucătari din România, Ungaria și Serbia;

2010 - Asociația Presei Rurale din Banatul Istoric îl desemnează pe **Alger Viorel Ilaș** „Primarul anului 2009 din județul Timiș”;

08.2010 - apare primul număr al publicației „**Jurnal de Buziaș**”;

2011 - Uniunea Jurnaliștilor din Banatul Istoric îl declară pe ec. **Sorin Munteanu**, „Managerul anului 2010 în județul Timiș”;

2012 - necesarul de forță de muncă locală este compensat de navetiști din satele apropiate, Bacova și Silagiu;

2013 - este reabilitat „**Drumul Vinului**” care leagă Buziașul de Silagiu;

-este reabilitată și modernizată o grădiniță pentru toți copiii din oraș;

28.01.2014 - **Sorin Munteanu**, vicepreședintele Organizației Patronale a Turismului Balnear din România, devine președintele „Asociației CLUSTURBANAT – Cluster de Turism Banat”, creată pentru promovare turismului;

rismului;

Populația stabilă la 1 ianuarie 2012 - total = 7 023 persoane, din care:

- **masculin = 3 372 persoane**

- **feminin = 3 651 persoane**

Numărul locuințelor la 1 ianuarie 2013 = 2954

Localități componente: Buziaș, Bacova și Silagiu;

Instituții școlare: Liceu Teoretic: Buziaș; Școală gimnazială: Bacova; Școală primară: Silagiu; Grădinițe cu program normal: Buziaș, Bacova și Silagiu;

Instituții sanitare: Spital: Buziaș; Cabinete medicale: Buziaș (trei); Cabinete stomatologice: Buziaș (trei); Dispensare medicale: Bacova și Silagiu; Farmacii umane: Buziaș (două) și Bacova; Farmacii sanitar-veterinare: Buziaș (două);

Instituții culturale: Casa de Cultură Buziaș; Cămine culturale: Bacova și Silagiu; Colecția de etnografie „Iuliana Florea Troceanu” Buziaș; Biblioteca: Buziaș (fondată în anul 1952);

Baze sportive și de agrement: Sala de Sport „Victoria” Buziaș; Ștrand cu apă minerală S.C.T. Buziaș; Stadionul Tineretului Buziaș; Teren de sport: Buziaș; Parcuri: Buziaș și Bacova;

Biserici: Biserici ortodoxe române: Buziaș (1834-1839); (1995); Bacova (1889); Silagiu (1872); Biserica romano-catolică Buziaș (1873-1874); Biserica romano-catolică Bacova (1889); Biserica reformată Buziaș (1998).

Ruga și alte manifestări cultural-religioase: Ruga în localitățile: Buziaș (8 septembrie - Sfânta Maria Mică), Bacova (20 iulie - Sfântul Ilie), Silagiu (Înălțarea Domnului); Festivalul Fanfarelor (septembrie).

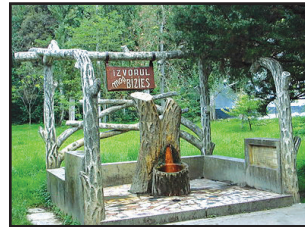
CETĂȚENI DE ONOARE:

Viorel Șerban (1999).

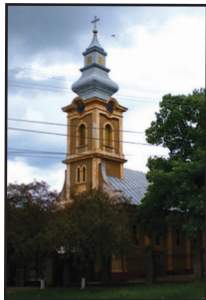
BUZIAȘ

IZVORUL LUI MOȘ BÂZIEȘ

Legenda locului spune că la începuturile sale Buziașul era doar un sat răsfirat și că „în întreg hotarul așezării era mare lipsă de apă de băut. La un singur sălaș, așezat într-o pădure frumoasă, exista apă bună de băut, în apropierea casei în care locuia moș Bâzieș, un bătrân bun și sfătos. Sătenii au băut apa de la izvorul moșului, iar gustul acrișor și răcoritor al apei a făcut ca numărul lor să crească. Cu timpul, tot mai mulți săteni și-au mutat locuințele lângă izvorul cu apă acrișoară”. Izvorul cu „apă acră” al moșului s-ar fi aflat pe locul unde a fost construit mai târziu parcul stațiunii, iar urmașii lui moș Bâzieș ar fi dat așezării numele de **Baziaș**, după cum pronunță încă localnicii mai în vârstă numele stațiunii balneare **Buziaș**.

CEASUL LUI KARL MAIER

Între anii 1834-1839 se construiește Biserica ortodoxă română din Buziaș. Cu sprijinul Primăriei, la anul 1867 este montat în turn ceasul inscripționat **Karl Maier in NEISATZ**, probabil meșterul ceasornicar care l-a fabricat (Neisatz este numele german al Novi Sadului din Banatul sârbesc, dar și cel al unei așezări din sudul Rusiei, aflată într-o zonă colonizată cu germani la începutul secolului al XIX-lea (Neisatz-Krasnogorsk-ul de azi)), prin voința țarinei Ecaterina a II-a. Biserica a luat foc în seara zilei de 7.11.1995, fiind distruse turnul, acoperișul, parte din picturile murale și alte obiecte din interior. În doar un an biserica este refăcută. Ceasul lui Karl Maier a fost și el deteriorat de pârjol, însă în anul 1997 este reparat și repus gratuit în funcțiune de șvabul buzieșan Alois Beremoser, stabilit în Germania. Beremoser întocmește schițele necesare pentru reconstituirea mecanismelor stricate de foc, mecanisme noi ce vor fi realizate de societatea comercială Construcții Metalice din Bocșa.

FUNDAȚIA DĂTĂTOARE DE SPERANȚE

Centrul Medical Clinic „Cristian Șerban” din Buziaș, inaugurat la 1 iulie 1997, este o instituție medicală pentru copii și tineri, cu vârsta până la 30 de ani. Prin specificul său, prin numărul mare de pacienți aflați în același loc, în aceeași perioadă, acest centru, unic în România, este unul din cele mai mari din Europa. El are obiective multiple: evaluarea clinică și exploratorie riguroasă specifică fiecărei boli, optimizarea terapiei, educația pentru boală, recuperarea deficitelor locomotorii și psiho-senzoriale, asigurarea suportului psiho-social al copiilor și tinerilor cu diabet zaharat tip 1 (insulino dependent) sau cu hemofilie, consiliere medicală și socio-profesională complexă. Pacienții sunt spitalizați în mod gratuit. Centrul a fost construit între anii 1992-1997, după model occidental, de fondatorii Fundației „Cristian Șerban” pentru Ajutorarea Copiilor Bolnavi, Viorel Șerban și Margit Șerban, profesori la Universitatea de Medicină și Farmacie „Victor Babeș” din Timișoara, în memoria fiului lor, **Cristian**. După finalizare, această instituție medicală a fost introdusă în sistemul sanitar românesc. Centrul Medical Clinic „Cristian Șerban” este un spital modern cu o capacitate de 50 de locuri (diabet zaharat - 30 de locuri, hemofilie - 10 locuri și recuperare fizică medicală - 10 locuri), ce funcționează în camere cu 2 și 3 paturi, tot timpul anului, în serii de câte 12-14 zile. Serviciile medicale sunt comparabile cu acelea oferite de o clinică universitară de aceeași specialitate, Centrul putând primi 1500 de pacienți pe an.

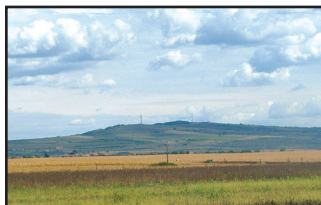
În luna mai 2012 un puternic incendiu a produs mari pagube clădirii centrului, de sute de mii de euro, punând în pericol funcționarea spitalului. A fost o adevărată mobilizare națională pentru a strânge banii necesar reparațiilor, dovadă a respectului pentru munca celor doi eminenți medici timișoreni: profesorii **Margit și Viorel Șerban**.

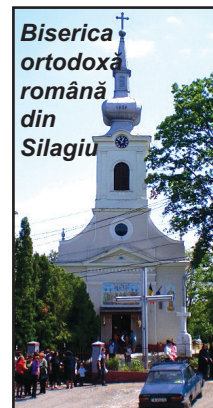
BUZIAȘ

SATUL HAIUCULUI MOISE

Silagiu este un vechi sat românesc, format la mijlocul secolului al XVII-lea din mai multe cătune răsfirate pe dealuri. Legenda spune că așezarea ar fi fost întemeiată de un preot, Zilagi sau Silagi, venit tot mai din Transilvania. O altă poveste este cea despre un haiduc venit tot din Ardeal, din Sălaj, ce purta numele de Moise Silăgeanu sau Sălăgeanu. Acesta ar fi unificat cătunele răsfirate într-un singur sat pentru a se apăra mai bine împotriva jafurilor otomane. **Helmut Wettel**, în lucrarea „**Der Buziascher Bezirk. Landschaften mit historischen Streislichtern**” (apărută la Timișoara, în anul 1919, în care este descrisă starea Plasei Buziaș la acea vreme), crede că, de fapt, numele satu-

lui ar fi de origine sud-slavă, fiind derivat din cuvântul Syla (stâlp, coloană), ori din Zil (țambal) sau din Silva (prună), fără a aduce și probe în dovedirea presupunerii sale. Cert este faptul că Silagiu a fost de la început o așezare românească. De altfel, recensământul austro-ungar din anul 1880 arăta că în Silagiu trăiau 1 870 de locuitori, 1 691 fiind români. Restul populației, în jur de o sută de suflete, era formată din șvabi și unguri, așezați în localitate după anul 1840, ca viticultori.

Biserica ortodoxă română din Silagiu

MICHEL DE LIEB

Mihály Munkácsy von Lieb sau Michel de Lieb (20 februarie 1844 - 1 mai 1900), fiu al lui Leó Mihály Lieb și al Cecíliei Reök, ambii de origine bavareză, este considerat drept unul dintre cei mai importanți pictori realiști maghiari ai secolului al XIX-lea. A început să picteze la Jula (Gyula), pe când se afla în convalescență la un unchi al său, avocatul István Reök, după o experiență tristă ca ajutor de tâmplar la Arad. Face studii academice de belle arte, realizând cu precădere scene de salon și naturi statice, dar și numeroase peisaje. Spre sfârșitul carierei realizează două compoziții monumentale: **Cucerirea Ungariei** (pentru Casa Parlamentului din Budapesta) și o frescă de mari dimensiuni, **Apoteoza Renașterii**, pentru tavanul Muzeului de Artă și Istorie (**Kunsthistorisches Museum**) din Viena.

În vara anului 1863, Mihály Munkácsy von Lieb - împreună cu un alt pictor important al vremii sale, **Elek Szamossy**, beneficiază la Buziaș de ospitalitatea lui **Zsigmond Ormós**, revoluționar la 1848, estetician, scriitor și protector al artelor. La Buziaș, Munkácsy lucrează două desene de dimensiuni relativ mari. Într-unul din aceste desene - despre care nu se mai știe nimic (conform lui **Ioan Gheția**, autorul manuscrisului „Cronica parohiei Buziaș”) - era reprezentată o paoriță frumoasă, cu furca de tors la brâu, trecând un pârâu și purtând pe cap un coș în care se afla un prunc. Cel de-al doilea desen, care se află la Muzeul Național din Budapesta, surprinde o familie românească în fața casei: trei femei - una mai în vârstă și două tinere (una dintre tinere având grija unui copilăș) și un bărbat în puterea vârstei, răzimat în boată. O fotografie a acestui desen semnat de Munkácsy se afla în anul 1959 la Arhiepiscopia din Timișoara și o alta la Muzeul Episcopiei Caransebeșului. La 100 de ani de la realizarea desenului, pictorul **Gheorghe Gulie** face o copie după o reproducere realizată în atelierul foto Zeuker-Buziaș. Copia se găsește în sala de prezentare a Colecției de Artă Populară din Buziaș (foto, stânga).

BUZIAȘ

ORAȘUL FANFARELOR

Festivalul Fanfarelor din Buziaș a debutat în anul 2002 și de atunci s-a desfășurat fără întrerupere. „Sutele de spectatori prezenți la această manifestare, care se desfășoară anual în prima decadă a lunii septembrie, au trăit momente de emoții unice prilejuite de frumusețea cântecului specific acestui gen artistic”, caracteriza fenomenul profesorul **Ciprian Cipu**, inițiatorul festivalului. De la o ediție la alta, repertoriul orchestrelor prezente s-a diversificat, de la prelucrări folclorice la muzică ambientală, de la piese din repertoriul internațional la muzică religioasă. Din anul 2009 s-a revenit la locul tradițional pentru concertele de promenadă, adică pe scena din Parcul Central din fața Cazinoului, atunci când au evoluat în cadrul Festivalului

„**Pro Amiciția**” din Timișoara (fosta fanfară a Garnizoanei Militare din Timișoara), fanfara comunității baptiste din Jebel, fanfara din Recaș, fanfara de tineret din Rusca-Teregova, județul Caraș-Severin, fanfara din Lipova, județul Arad, fanfara din Bănia, fanfare din Banatul sârbesc și, ca invitate de onoare, fanfarele din Rosenheim și Böblingen (Germania, foto, jos).

APELE DIN AHIBIS

Profesorul și arheologul **Dumitru Tudor** nota în volumul „**Orașe, târguri și sate în Dacia romană**”: „Avem dovezi arheologice că în epoca romană s-au folosit în Banat și apele minerale de la Buziaș. În preajma izvoarelor minerale se înjghebase o mică așezare balneară, dovedită astăzi prin zidării, conducte de teracotă, monede, cărămizi, sculpturi și inscripții pe piatră, din păcate

toate împrăștiate, fără a fi studiate în prealabil”. Savantul **Alexandru Borza** afirma în lucrarea sa „**Banatul în timpul romanilor**” (apărută la Timișoara, în anul 1943) că „Buziașul a fost cu certitudine cunoscut și exploatat, căci s-au aflat acolo conducte de apă romane și cărămizi. Numele roman al localității nu ne-a fost transmis”, mai târziu istoricii considerând însă că așezarea bănățeană binecuvântată cu izvoare tămăduitoare s-ar fi numit în perioada romană **Ahibis**.

PRIMADONA

La 12 februarie 1899 se năștea la Buziaș **Ana Rosza**. Dotată cu o voce excepțională, debutează ca soprană în anul 1922, cu un concert de arii susținut în orașul natal. Este angajată în același an la Opera Română din Cluj, unde va debuta în rolul Siebel din opera „Faust” de Gounod. A ajuns apoi pe scena operei „Scala di Milano”. Publicația „Gazeta ilustrată” din 1938, o descria pe **Ana Rosza Vasiliu** (s-a căsătorit cu medicul clujean Toma Vasiliu) drept „o figură cuceritoare, un temperament vioi și mlădios, de o eleganță rar întâlnită în dozarea ritmică a gesturilor și mișcărilor. O putere uimitoare de exprimare a afectelor și pasiunilor prin mimică”. Iar istoricul clujean Gheorghe Bodea a văzut-o ca pe „o superbă, o divă mondială, care a cântat pe scenele mari ale lumii”. Conform aceluiași istoric, Ana Rosza Vasiliu, „la 80 de ani încă mai ieșea în oraș fardată și aranjată, cu niște pălării imense. În tinerețe a avut amanți nenumărați, dar se spune că mai mult din cercurile medicale, niciodată din cele artistice. Oricum, era de o discreție maximă”. A trecut la cele veșnice la Cluj Napoca, în anul 1987.